

ЗАКАРПАТСЬКА АКАДЕМІЯ МИСТЕЦТВ
КАФЕДРА ДИЗАЙНУ

СИЛЛАБУС ДИСЦИПЛІНИ
«ОСНОВИ КОМПОЗИЦІЇ»

Освітній ступінь	Бакалавр
Спеціальність/ Освітня програма	022 Дизайн / ОПП «Графічний дизайн»
Статус дисципліни	Обов'язкова
Рік викладання / семестр	2020-2021 / I-II семестр
Обсяг дисципліни (кредити/години)	3 ЄКТС / 90годин з них: Лекції - 32 год Практичні/семінарські заняття – 34 год Самостійна робота – 24 год
Мова викладання	Українська
Форма контролю	Екзаменаційний перегляд
Викладач	Савчин Світлана Іванівна
e-mail	savchyn.svitlana@zam.uz.ua
Інформація про консультації	Очне / Онлайн (за потреби)

Анотація

Курс «Основи Композиції» має на меті закласти основи професійної підготовки студента-дизайнера, сформувати у нього первинні навички вирішення складного комплексу завдань та набути практичних навичок у роботі з формою на площині та об'ємі, що характеризують процес дизайн-проекування.

Програма навчальної дисципліни складається із модулів, змістових модулів і тем, що дають базисну основу для формування професійно-кваліфікаційних знань дизайнера. Курс побудований на системі теоретичних, практичних та самостійних завдань, що сприяють розвитку образного й творчого мислення та формують фаховий рівень студента. Програма тісно пов'язана з такими фаховими дисциплінами: «Проекування», «Вузька поглиблена спеціалізація», «Комп'ютерне проєкування», «Живопис», «Рисунок».

Мета та завдання навчальної дисципліни.

Основною метою пропедевтичного навчання з композиції та формування є розвиток художнього мислення, творчої та просторової уяви, фантазії, здатності до асоціації, смаку, без яких неможлива творча діяльність художника. Такі завдання, як формування початкових навичок роботи з формою на площині, в рельєфі та об'ємі, побудова уявлень про засоби композиції, про композиційні прийоми, формують у студента гостроту зору, просторове мислення, відчуття гармонії, пропорції, чуття матеріалу.

Серед основних завдань цього курсу є знайомство з елементами проектної мови, освоєння візуальної мови, розвиток навичок об'ємно-просторового зображення об'єктів, пошук джерел виразності форми та способів втілення задумів.

Завдання:

1. Оволодіти теоретичним курсом, передбаченим програмою;
2. Виконати вправи з формотворення на площині та об'ємні проекти у м'якому матеріалі (папір, картон);
3. Набути навички роботи з відповідними інструментами, з методами виконання ескізів та кінцевого рішення;
4. Засвоїти основні положення композиції — цілеспрямоване творення цілісності;
5. Виконуючи завдання, наочно показати вплив композиційних чинників (ритм, пропорції, контраст і т. д.) на виразність композиції.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен знати:

1. Основні положення цілісного композиційного рішення;
2. Закономірності творення абстрактно-асоціативних образів;
3. Композиційні прийоми – стилізацію і комбінаторику;
4. Композиційні засоби – поняття про ритм і пропорції, контраст і нюанс.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен вміти:

1. Оперувати уявленнями та вміти їх виражати графічно;
2. Вести пошукові дії на початкових стадіях ескізування;
3. Аналізувати свої ескізи та критично вибирати з їх ряду оптимальний варіант;
4. Відпрацьовувати оптимальний варіант без втрати образності відповідно до поставленого завдання;
5. Володіти навиками роботи у невеликому форматі з дрібними елементами;
6. Працювати з графічними інструментами.

Компетентності загальні (ЗК)

- 1) **ЗК 1** Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
- 2) **ЗК 2** Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
- 3) **ЗК 4** Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- 4) **ЗК 6** Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.
- 5) **ЗК 9** Здатність зберігати та примножувати культурно- мистецькі, екологічні, моральні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство, техніки та технологій, використовувати різні види та форми фізичної активності та ведення здорового способу життя

Компетентності фахові (ФК)

- 1) **ФК 1** Здатність застосовувати сучасні методики проектування одиничних, комплексних, багатофункціональних об'єктів дизайну.
- 2) **ФК 2** Здатність здійснювати шрифтові форми, створювати нові за стилем шрифтові елементи і вести пошук виразних акцидентних форм, застосовувати у різних формах дизайну.
- 3) **ФК 3** Здатність здійснювати композиційну побудову шрифтової форми у дизайну.
- 4) **ФК 4** Здатність застосовувати навички проектної графіки у професійній діяльності.
- 5) **ФК 5** Здатність застосовувати знання історії українського і зарубіжного мистецтва та дизайну в художньо-проектній діяльності.
- 6) **ФК 6** Здатність застосовувати у проектно-художній діяльності спеціальні техніки та технології роботи у відповідних матеріалах (за спеціалізаціями).
- 7) **ФК 7** Здатність використовувати сучасне програмне забезпечення для створення об'єктів дизайну.
- 8) **ФК 8** Здатність здійснювати колористичне вирішення майбутнього дизайн-об'єкта.

Вимоги викладача та правила поведінки студентів на заняттях.

1. Студент і викладач несуть спільну відповідальність за створення безпечного і сприятливого навчального середовища.
2. Студент зобов'язаний відвідувати усі аудиторні заняття та брати активну участь у навчальному процесі кафедри.
3. У разі пропуску заняття без поважних причин, які задокументовані, оцінка за проміжний контроль автоматично знижується.
4. Усі практичні завдання, повинні бути виконанні вчасно та в повному обсязі, а також належним чином оформлені та представлені на екзаменаційну сесію (екзамен-перегляд). У разі незадовільної оцінки студент має право перездати курс у визначений термін.
5. В межах самостійної роботи студенти опрацьовують задані завдання, вивчають додатковий матеріал за темою, виконують практичні роботи для самоконтролю та з метою перевірки засвоєння ними знань та набутих навичок.
6. Студент має право звертатися до викладача за додатковим поясненням матеріалу курсу (модуля) чи змісту практичних завдань протягом робочого часу усно, по електронній пошті або засобами повідомлень.
7. Викладач ознайомлює студентів з методичними рекомендаціями щодо виконання практичних, самостійних та контрольних робіт, наводить перелік питань та завдань для проведення підсумкової оцінки знань, надає питання до заліку чи екзамену.
8. Студенти мають право користуватися методичним забезпеченням та власними навчальними посібниками викладачів кафедри, а також унаочненим матеріалом і літературою за фахом.
9. Обов'язковою є присутність здобувачів вищої освіти на практичних заняттях, а також є виконання завдань, передбачених програмою. Пропущені заняття мають бути відпрацьовані. Здобувач вищої освіти повинен дотримуватися навчальної етики, поважно ставитися до

учасників процесу навчання, бути зваженим, уважним та дотримуватися дисципліни й часових (строкових) параметрів навчального процесу.

Програма навчальної дисципліни

МОДУЛЬ I

Змістовий модуль 1. Образно-асоціативна композиція.

Тема 1. Предмет композиція. Творення нових форм предметів внаслідок появи нових різноманітних форм життя. Поняття форми. Логічне мислення та продуктивна уява. Образність та асоціативність.

Тема 2. Образна композиція. Образна композиція на основі обводу кисті руки власної кисті руки створити графічну композицію, перетворивши початкову лінію в один чи декілька образів на вільну тему. Можна використовувати як внутрішній простір площини обводу, так і зовнішній.

Формат паперу 200x300 мм. Техніка виконання вільна. Матеріали – туш, гуаш, олівець.

Тема 3. Абстрактна композиція на основі обводу кисті руки. Створити абстрактну графічну композицію. Початкова лінія утворює замкнений простір, який треба організувати будь-яким чином, не виходячи за межі контуру. Завдання на оригінальність рішення площини. Організуються хаотичні або упорядковані площини з крапок, плям, ліній або просторові конструкції.

Формат паперу 200x300 мм. Техніка виконання вільна. Матеріали – туш, гуаш, олівець.

Тема 4. Контрастні асоціативні пари. Будується на суб'єктивних відчуттях за подібністю або контрастом. Передається узагальнений емоційний стан, де реальне явище замінюється ідеалізованою схемою. Необхідно створити зорові образи двох протилежних понять або явищ, наприклад: радість – печаль; агресія – спокій; щедрість – жадібність; реальність – мрії; хвороба – здоров'я і т. д. Уникати зображення предметів реального світу. Оперувати лініями, плямами, хаотичними або упорядкованими формами, сполученнями тону, фактури, кольору відповідно до власних суб'єктивних відчуттів, уявлень і керуватись логічними міркуваннями, аналізом і зіставленням подібності або різниці, контрасту, протилежності сутності обраних для опрацювання понять.

Формат кожної композиції – 200x300мм; Матеріали – туш, гуаш, можливий колаж, відмивання, бризкання, відбитки, розмазування і т. інше.

Змістовий модуль 2. Основні властивості композиції.

Тема 1. Симетрія – як норма прекрасного. Основні види симетрії: дзеркальна, осьова, центральна, гвинтова. За темою “Симетрія” передбачається виконання на одному аркуші двох графічних завдань. Перше – рисунок природного аналога, предмета побуту і т. інше. Друге – стилізований варіант цього аналога з геометричних фігур (не більше 7-10). Допускаються їх накладання та перехрещення, однак усі місця накладань чи перехрещень повинні чітко проглядатися (змінювати свій колір на протилежний). Крім чорної та білої плям, можливе використання контуру різної товщини.

Формат паперу – 200x300мм. Матеріал – чорна туш, гуаш, перо, циркуль, рейсфедер, лінійка.

Тема 2. Асиметрія. Закономірності гармонії асиметричної композиції: пропорції, органічний зв'язок між частинами форми, композиційна урівноваженість. Поняття центру композиції. За темою “Асиметрія” передбачається виконання на одному аркуші двох графічних завдань. Подібно до попереднього завдання, але виражено асиметрично.

Формат паперу 200 X 300мм. Матеріали — чорна туш, гуаш, перо, циркуль, рейсфедер, лінійка.

Тема 3. Статика як поняття. Пропорції мас у статисти. Симетрія як головний засіб організації статичної композиції. Загальні закономірності прояву статичності.

За темою “Статика” виконується графічне завдання. Мета: використовуючи геометричні фігури, створити статичну композицію. Бажана кількість фігур 6-7. Крім чорного кольору можливе застосування контуру різної ширини, растрового фарбування. Геометричні фігури у накладаннях та перехрещеннях повинні чітко проглядатися (змінювати свій колір на протилежний). Можливе використання додаткових елементів (прямі та криві лінії, метричні або ритмічні ряди різноманітних крапок), які сприятимуть виявленню образу.

Формат паперу 200x300мм. Матеріали — чорна туш, гуаш, перо, циркуль, рейсфедер, лінійка.

Тема 4. Динаміка як протилежність статичності. Пропорційний лад в динаміці. Супідрядність елементів. Головні формоутворюючі лінії у складних силуетах. Рівновага форми. За темою “Динаміка” виконується графічне завдання, аналогічне попередньому.

Формат паперу 200x300мм. Матеріали — чорна туш, гуаш, перо, циркуль, рейсфедер, лінійка.

Змістовий модуль 3. Основні засоби композиції.

Тема 1. Ритм. Поняття ритму. Чотири етапи вивчення засобів композиції: стилізація, комбінаторика, метричний порядок, ритмічний порядок.

Тема 2. Стилзація як поняття. Процес стилізації: вибір і зарисовка природного аналога; поетапна трансформація форми, пошук загального характеру, конструктивної особливості форми; кінцевий варіант у вигляді геометризованого елемента.

Мотив для пошуку елемента. Зарисовки і відбір. Творча уява. Пошук геометризованого модуля. Цілісність сприйняття. За темою “Стилзація. Пошук комбінаторного елемента” виконується три чорно-білі графічні рисунки на одному аркуші. Зображення повинні відповідати трьом етапам стилізації.

Формат паперу 200x 300мм. Матеріали — чорна туш, гуаш, перо, циркуль, рейсфедер, лінійка, лекала і пензель.

Тема 3. Комбінаторика як поняття. Призначення комбінаторного методу. Пошуки варіантів різних комбінацій за допомогою шаблону або кальки. Перевірка елемента на комбінаторні можливості і внесення в нього при необхідності відповідних поправок. За темою “Комбінаторика” в ескізах шукаються можливі комбінації елементів, визначається, яка кількість варіантів буде подана на основному аркуші. Розраховується розмір елемента для подальших побудов, кількість елементів у рядах, кількість рядів, їхнє розташування на форматі.

Формат 200x300мм. Графічні чорно-білі композиції. Матеріал – чорна туш або гуаш, необхідні інструменти.

Змістовий модуль 4.

Тема 1. Метрична повторюваність як поняття. Характер метричних повторів: форма елемента; розмір елемента; крок між елементами. Види метричних рядів: простий; складний; надскладний. Контраст елемента і фону. Нюанс елемента і фону.

Тема 2. Ритмічна повторюваність. Відмінність від метричної. Можливості ритму: спрямованість, розмір, інтервал.

Виразність ряду за рахунок:

- характеру елемента;
- його розташування;
- зміни тону;
- деформації або трансформації елемента.

Поєднання ритмічної і метричної систем. В рамках теми «Метрична повторюваність» і «Ритмічна повторюваність» передбачається створити композиції з елементів, розроблених на основі стилізації природного аналога.

Із варіантів комбінаторних рішень, що виконанні на попередньому етапі, необхідно вибрати два найбільш цікаві варіанти. Один комбінаторний варіант лягає в основу метричної композиції, інший – ритмічної.

Виконання завдання на метричний повтор передбачає такі етапи:

- Визначити кількість елементів у ряді та кількість рядів на форматі, згідно з обраним комбінаторним рішенням.
- Розрахувати розміри елемента та інтервалів між елементами в ряді, а також розмір елемента між рядами.
- Вирізати із цупкого паперу шаблон елемента або перенести його на кальку.
- Розкреслити тонко загостреним олівцем сітку на основному аркуші паперу, використовуючи креслярський інструмент (лінійку, циркуль, лекала – залежно від необхідності).
- Нанести олівцем на сітку, використовуючи шаблон, всі елементи в необхідному порядку.
- Виконати композицію тушшю (гуашшю), використовуючи інструменти.
- Очистити гумкою виконану композицію від непотрібних слідів олівцевої розмітки.

Виконання ритмічної композиції здійснюється в основному у такому ж порядку.

Відмінність полягає у тому, що спочатку треба визначити ритмічну залежність, а також визначити розташування і компоновання сітки. Після того, як сітка буде нанесена на основний аркуш паперу, в тому випадку, коли ритмічно змінюються розміри комбінаторного елемента, слід зробити шаблони на кожен його типовий розмір. Далі – у необхідному порядку перенести зображення і виконати тушшю.

Формат чорно-білих композицій – 200x300 мм.

Матеріал: чорна туш або гуаш. Відповідні інструменти.

Тема 3. Контраст і нюанс. Контраст як поняття. Сила контрасту. Слабкість контрасту. Небезпека контрасту. Необхідний зв'язок між контрастом і нюансом. Завдання і сутність контрасту.

За темою “Контраст і нюанс” виконується одне кольорове графічне завдання. На аркуші паперу розташовується проста геометрична форма (квадрат, прямокутник, трикутник, коло), поділена на дві рівні частини, які дещо зміщені відносно лінії поділу. В цій фігурі створити абстрактну або образну композицію, схема побудови якої може бути або єдиним цілим у двох частинах, або повторюватися в кожній частині, або бути дзеркальним відображенням відносно осі поділу. Одну частину композиції слід вирішити у гранично контрастних відношеннях без нюансування, другу – з нюансуванням, намагаючись якомога більше зменшити контраст.

Формат паперу – 200x300мм. Техніка виконання вільна.

Тема 4. Виконання проекту в якому буде використані розроблені композиції комбінаторики, метричної та ритмічної повторюваності. Рапорт буде використано, як окремі елементи або фактури предметів (декоративні панно, орнаменти, фактурні поверхні) можливі технологічні поєднання згідно спеціальності на якій вони навчаються. Ставиться завдання використання і розуміння набутих знань композиції в інших навчальних предметах згідно спеціалізації (проектування, профмайстерність).

МОДУЛЬ II

Змістовий модуль I. Основи формоутворення тривимірних об'єктів. Робота з папером – найбільш простий та ефективний метод розвитку просторової уяви. Прийоми роботи з папером;

Тема 1. Метричний рапорт з прорізним модулем. Рапортна композиція на основі геометричного орнаменту. Пошук стилізованої форми для рапорту. Пошуки варіантів різних комбінацій. Визначається кількість потрібних елементів. Готуються розгортки, виклеюються форми і створюється рельєф. Можливі корективи і ускладнення в кінцевому варіанті.

Формат основи – 200x200 мм. Матеріал – папір, клей ПВА.

Інструменти – лінійка, лінійка-трикутник з прямим кутом, циркуль, олівець, гумка, ніж(скальпель), ножиці, лезо, картонка.

Тема 2. Ритмічний повтор з об'ємним модулем . Рапортна композиція на основі геометричного об'ємного орнаменту. Пошук стилізованої форми для рапорту. Пошуки варіантів різних комбінацій. Визначається кількість потрібних елементів. Готуються розгортки, виклеюються форми і створюється рельєф. Можливі корективи і ускладнення в кінцевому варіанті.

Формат основи – 200x200 мм. Матеріал – папір, клей ПВА.

Інструменти – лінійка, лінійка-трикутник з прямим кутом, циркуль, олівець, гумка, ніж(скальпель), ножиці, лезо, картонка.

Тема 3. Геометрична об'ємна форма на площині із включенням літер, що підкреслюють форму. Завданням передбачається створення тривимірної композиції на основі відомих фігур (куб, циліндр, піраміда) керуючись знаннями про контрасти форм, розмірів, кольору, фактору пропорцій. Використовуючи специфічні характеристики першоелементів та літери включені у тривимірну форму, можливість їх трансформації та деформації, різноманітні композиційні прийоми, необхідно досягти усіляких візуальних ефектів

Спочатку здійснюється розробка ескізних варіантів. На завершальному етапі виконується найвиразніший варіант.

Розмір композиції по більшій стороні – 15см, у висоту – до 30 см. Матеріал – папір, клей ПВА. Відповідні інструменти.

Тема 4. Геометрична форма на площині із включенням літер, що ламають форму. створення тривимірної композиції на основі відомих фігур (куб, циліндр, піраміда) керуючись знаннями про контрасти форм, розмірів, кольору, фактору пропорцій. Використовуючи специфічні характеристики першоелементів та літери включені у тривимірну форму, можливість їх трансформації та деформації, різноманітні композиційні прийоми, необхідно досягти візуального ефекту, зокрема руйнацію форми.

Спочатку здійснюється розробка ескізних варіантів. На завершальному етапі виконується найвиразніший варіант.

Розмір композиції по більшій стороні – 15см, у висоту – до 30 см. Матеріал – папір, клей ПВА. Відповідні інструменти.

Тема 5. Об'ємна фігура (персонаж) в просторі.

Образно-просторова пластика на основі геометричних тіл. Завданням передбачається створення виразного персонажу тривимірній композиції, можна використовувати цільний лист паперу або його фрагменти і ускладнюється за рахунок різних модифікацій (гофрування, фальцювання, скручування і т.п.)

Формат основи А4. Висота довільна. Матеріали: папір, клей ПВА. Відповідні інструменти.

Тема 6. Об'ємна форма (аніمالістика).

Образно-просторова пластика на основі геометричних тіл. Завданням передбачається створення виразної тривимірної аніمالістичної композиції. Можна використовувати цільний лист паперу або його фрагменти і ускладнюється за рахунок різних модифікацій (гофрування, фальцювання, скручування і т.п.). Матеріали: папір, клей ПВА. Відповідні інструменти.

Тема 7. Статична об'ємна композиція. Завданням передбачається створення виразної статичної тривимірної композиції. Формат основи – 200x200 мм. Матеріал – папір, клей ПВА. Інструменти – лінійка, лінійка-трикутник з прямим кутом, циркуль, олівець, гумка, ніж(скальпель), ножиці, лезо, картон.

Тема 8. Динамічна об'ємна композиція. Завданням передбачається створення виразної динамічної тривимірної композиції. Формат основи – 200x200 мм. Матеріал – папір, клей ПВА. Інструменти – лінійка, лінійка-трикутник з прямим кутом, циркуль, олівець, гумка, ніж(скальпель), ножиці, лезо, картон.

Методи навчання

Лекції, практичне виконання поставлених завдань, бесіди, обговорення аналогів. Для кращого засвоєння матеріалу використовуються практичні завдання з використанням технічних засобів. На заняттях викладач виявляє ступінь засвоєння матеріалу, обговорює ескізи та виконання практичних завдань. Це дозволяє йому виявити підготовку кожного студента зокрема. Щоразу викладач забезпечує заняття відповідним до теми матеріалом — книгами, взірцями з методфонду, які служать ілюстративним матеріалом та інспірують студентів на пошук джерел виразності форми та способів втілення задуму. Перевіряється, оцінюється і обговорюється кожна робота студента, яку він починає на занятті в аудиторії, а завершує самостійно вдома. Кожен змістовий модуль передбачає індивідуальне завдання у формі короткого завдання по пройденій темі.

Критерії оцінювання

Поточний контроль з дисципліни «основи композиції» – це оцінювання навчальних досягнень студента протягом навчального семестру за національною шкалою усіх видів аудиторної роботи. Поточний контроль відображає поточні навчальні досягнення студента в освоєнні програмного матеріалу дисципліни; спрямований на необхідне корегування самостійної роботи студента.

Поточний контроль здійснюється викладачами у вигляді проміжкових переглядів виконаних робіт. Викладач розробляє чіткі критерії оцінювання всіх видів навчальної роботи у комплексному контролі знань, доводить їх до відома студентів на початку змістовного модулю.

Оскільки підсумковий контроль з дисципліни «основи композиції» проводиться у формі сесійного перегляду, то підсумкова оцінка визначається комісією на перегляді.

Література

- Богомазов О. Живопис та елементи. – К.: МФ «Відродження», 1996
- Волкотруб И. Т. Основы художественного конструирования. – К.: Вища школа, 1988.
- Костенко Т. В. Основы композиции та тримірного формоутворення. – Харків: ХДАДМ, 2003.
- Михайленко В. С, Яковлев М. І. Основы композиции (геометричні аспекти художнього формотворення). – К.: Каравела, 2004.
- Шпара П.Е. Техническая эстетика и основы художественного проектирования. -К.: Вища школа, 1978.
- Голубева О.Л. Основы композиции .- М.: Издательский дом «Искусство», 2004.
- Арнхейм Р. Искусство и визуальное восприятие. – М.: Прогресс, 1974
- Боднар О.Я. Золотий переріз і неевклідова геометрія в науці та мистецтві – Львів: НВФ «Українські технології», 2005.
- Пидоу Д. Геометрия и искусство. – М.: Мир, 1979.
- Раппопорт С. Х. Неизобразительные формы в декоративном искусстве. - М.: Советский художник, 1968.
- Узоры симметрии / Под редакцией М. Сенешаль и Дж. Флека. - М.: Мир, 1980.